

- [Vijesti](#)
- [Vjera](#)
- [Obitelj](#)
- [Kultura](#)
- [Academicus](#)
- [Video](#)
- [Kolumne](#)
- [Misna čitanja](#)
- [Velike teme](#)

KRŠĆANSKI KONTEKST ZAPADNE KULTURE (6)

Matija Štahan: Permanentna apokalipsa

Ako se antikristova paradigma može svesti na relativizaciju odnosa Bog-čovjek – budući da je „čovjek grijeha“ predodređen „sjesti u Božji hram pokazujući sebe kao da je Bog“ – tada je očitije nego ikada kako današnja Crkva treba izbjeći prilagodavanje normama duha vremena koji čovjeka pretvara u „[homo deusa](#)“, koji želi nadići sve ljudske zadanosti i postati besmrtnim bićem sposobnim stvarati život u laboratorijskim uvjetima i ubijati nerodenu djecu u majčinim utrobama.

Autor: Matija Štahan

f t e + 31

Foto: Shutterstock

Iako se ponekad čini kako je svijest o posljednjim stvarima prognana iz naše kulture, 2020. godina svjedoči suprotno. [Globalna pandemija koronavirusa](#) za mnoge je označila vrstu sekularne apokalipse, bilo u obliku smrti bližnjih, ili pak prestanka načina života kakav smo poznavali. Na proljeće i na zimu 2020. godine, Hrvatsku su pogodili [razorni potresi](#). Više ljudi je umrlo, a gradovi izgledaju kao da su (ponovno) bombardirani. U [Žežini kraj Lekenika, crkva sv. Nikole i Vida srušena je, a orguljaš je poginuo](#). Proljetni potres [srušio je vrh sjevernog tornja zagrebačke Katedrale](#) – koju je ranije uništio tek zemljotres iz 19., ali i mongolske horde iz 13. stoljeća – a [najgore je prošla Bazilika Srca Isusova](#), gdje je nekoć živio [Stjepan Tomislav Poglajen](#), kojega [Rod Dreher vidi proročkim uzorom](#) za naša postkršćanska vremena.

Upravo je zagrebački potres, zajedno s koronavirusom i novim ekonomskim krizama, nadahnua Drehera na zapažanje kako naše sadašnje stanje „možda nije kraj svijeta [kao takvoga], ali jest kraj jednoga svijeta“. Tu tvrdnju moglo bi se univerzalizirati; kao što su posljednja vremena započela pojavom Isusa Nazarećanina u svjetskoj povijesti, tako i apokalipsa traje kroz čitavo međuvrijeme od prvoga do drugog dolaska. Svaki trenutak označuje kraj jednoga svijeta i početak drugoga, dok Kristova istina postaje sve „otkrivenijom“ čovječanstvu, koje se s njom povezuje prigrljujući je ili odbacujući, svjesno ili nesvjesno, u svakome trenutku-apokalipsi. Kršćanski ekvivalent marksističko-trockističke vizije „permanentne revolucije“ zapravo je permanentna *revelacija*, to jest – permanentna apokalipsa ili stalno otkrivenje.

Otkrivenje sv. Ivana ne može se svesti samo na tumačenja koja mu smisao nalaze u ovome ili onome stoljeću, ili pak na tumačenja koja ga vide tek kao izraz simboličkoga ili metaforičkog jezika. Kao što je Scott Hahn, između ostalih, prepoznao u *Gozbi Jaganjčevoj*, sva ta različita tumačenja mogu biti točna u isto vrijeme, jer *Otkrivenje* o prošlosti i budućnosti govori simultano. U *Drugoj Ivanovoj poslanici*, o antikristima se govori u množini; dakle, nije riječ o pojedincu, već o legiji. Povijest je ispunjena pojedincima s kristolikim funkcijama, kao i onima koji poprimaju ulogu antikrista. Sv. John Henry Newman u svojim je propovjedima o antikristu istaknuo: „Baš kao što su se prije samog Krista javljali pojedinci koji su predočavali nagovještaj Njegova dolaska, tako antikristu prethode njegove vlastite sjene“. Ono što je Ivan Krstitelj prema Isusu, to su svi antikristi – kako Neron, tako i Mao – prema onome konačnom, čiji dolazak prethodi Kristovu povratku.

Apokaliptička mreža povijesti s Kristom i antikristom kao glavnim čvorištima, čija permanentnost u svijest priziva i njezinu svestremensku aktualnost – njezinu „sadašnjost“ – istodobno stvara uvjete, pa i nužnost, za povećanom budnošću među vjernicima. U svojoj knjizi, čiji se naslov može prevesti, sukladno zagrebačkoj *Bibliji*, kao *Tajna bezakonja*, ili prema alternativnim prijevodima, kao *Misterij zla: Benedikt XVI. i posljednji dani*, Giorgio Agamben primjećuje kako je „integralni dio osjećaja o posljednjim stvarima kako bi one trebale voditi i orijentirati djela u preposljednjim stvarima“, dodajući kako se sv. Pavao uvijek referirao „na mesijansko vrijeme s izrazom *ho nyn kairos*, sadašnje vrijeme“.

U *Drugoj poslanici Solunjanima*, Pavao navodi sile koje zajednički čine kraj posljednjih vremena. Njezini glavni likovi su „čovjek grijeha“ – hermeneutički jednak antikristu – koji će „sjesti u Božji hram pokazujući sebe kao da je Bog“; *katechon*, nepoznata sila koja zasad, na neko vrijeme zadržava antikrista „da se ne pojavi nego tek u svoje vrijeme“; i, naravno, Isus Krist, čiji drugi dolazak izravno uzrokuje kraj antikristove vladavine. Iako Pavao antikristovu aktivnost opisuje kao „tajnu bezakonja“ (ili „misterij zla“), značenje prve riječi u sintagmi, piše Agamben, ne označava „tajnu“ ili „misterij“ koliko „dramu“ – riječ je o događajima između navedenih aktera koji moraju prethoditi eshatonu. Pavao zapravo u nekoliko rečenica čini nešto nalik onome što je Aristotel učinio u svojoj *Poetici* – dok je Filozof utvrđivao pravila dramske tragedije, Apostol je naznačio pravila povijesne, metafizičke komedije. Komedije, dakako, jer – kako je to prepoznao Northrop Frye – ima setan kraj.

Današnji smisao riječi „tajna“ ili „misterij“, međutim, primijeniti se može na identitet *katechona*, onoga „koji ga [čovjeka grijeha] dosad zadržava“. Dakle, tko – ili što – onemogućuje antikristovu prevlast, time neizravno odgađajući i Kristov drugi dolazak? I gdje se „bezakonje“ ili „zlo“ iz Pavlova upozorenja – koje već u Pavlovo doba „očituje svoju silu“ – može locirati? Nemoguće je znati, ali može se teoretizirati. U tome svjetlu, postoji hipoteza koja – i odbacimo li je – predstavlja zanimljiv a neobvezujuć misaoni i teološki eksperiment.

Kao što Agamben u svojoj knjizi podsjeća, aktualni se papa u miru, isprva kao mladi teolog Joseph Ratzinger 1956., a potom i kao papa Benedikt XVI. 2009. godine, referirao na donatističkog teologa Tikonija iz 4. stoljeća, kojega je neobična biografija učinila gotovo pa dvostrukim heretikom – kako svoju donatističku, tako i za univerzalnu Crkvu. Tikonije je naučavao da je Crkva podvojeno tijelo, i dobro i zlo, u isto vrijeme. Nasuprot pogledu sv. Augustina, prema kojemu je Crkva kao Jeruzalem naspram svjetovnu Babilonu, Tikonije Crkvu vidi kao opredmećenje Kristova Jeruzalema i antikristova Babilona, međusobno nerazmrsivih do kraja povijesti, sadržavajući – kako je to Ratzinger sažeo – „ne samo dva aspekta, nego i njihov spoj u jednoj osobi“. Tikonije je Crkvu uporedio sa Zaručnicom iz *Pjesme nad pjesmama* – Kristova zaručnica je, prema njemu, istodobno *fusca* i *decora*; „crna“ i „lijepa“. Maksima Aleksandra Solženjicina o granici između dobra i zla koja prolazi kroz srce svakoga čovjeka može se proširiti i na Crkvu kao instituciju. Ratzinger je, razmatrajući Tikonija, napisao: „Iz ovoga slijedi da antikrist pripada Crkvi, raste u njoj i s njom dok ne nastupi veliki *discessio* [razdvajanje], a koji uvodi konačni *revelatio*“.

Tikonijeva teza poticajnom bi mogla biti i za „tradicionalne“, kao i za one „anarhične“ katolike, znali oni za njezine korijene ili ne. Primjerice, Carlo Maria Viganò, koji govori o heretičnoj „neo-Crkvi“ kao unutarnjoj opoziciji „Kristovoj Crkvi“, podsjeća na teorije prema kojima sadržaj *treće fatimske tajne* još uvijek nije posve otkriven, a uključuje proročanstvo o velikome otpadništvu od vjere, najavljenom i u Pavla, ali s napomenom kako započinje od samoga vrha Crkve. Te tvrdnje podudarne su s teorijama Ivana Illicha, koji je bio uvjeren kako institucionalizacija kršćanske ljubavi ubrzo prerasta vrstu farizejstva, preobražavajući Crkvu u instrument stjecanja svjetovne moći i – antikristov dom. Budući da je Crkva, prema Illichu, model svih zapadnih institucija, ona je svijet učinila antikristovim. Illich Crkvu vidi „trudnom s tajnom bezakonja“, što se manifestira u implicitnu institucionalnome nasilju. I Benediktov nasljednik Franjo, naposljetku, također kritizira zlorabu institucionalne vlasti – od seksualnih delikata do financijskih manipulacija – nazivajući je klerikalizmom.

Pođe li se od pretpostavke o permanentnosti apokalipse i podvojenosti naravi Crkve, spekulacije koje *katechona* definiraju kao nešto izvan Crkve – u rasponu od, kako Agamben navodi, sv. Jeronima do Carla Schmitta – može se odbaciti. Agamben zaključuje kako je upravo Crkva *katechon*, ono što odgađa antikristovu prevlast. Ali kada bismo, makar i u ulozi đavoljeg odvjetnika, željeli uskladiti Tikonijev i Agambenov pogled, tada bi valjalo zamijetiti kako Crkva, ako je izvor antikrista jednako kao i Krista, ne može u cijelosti biti *katechonom*. Kada bi obje hipoteze bile ispravne, tada bi jedino onaj dio Crkve koji Tikonije naziva *decora* mogao biti pojmljen Kristovom Crkvom i, samim time, onime što onemogućuje antikristovu prevlast. „Pretvaramo li se da smo nesvjesni, kao što je Crkva često činila, dvojne naravi tijela Crkve“, piše Agamben, „*fusca* će nadvladati *decoru*, a eshatološka će drama izgubiti sav smisao“. Ali što ako je upravo to – naime, velika apostazija – ujedno i smisao „eshatološke drame“?

Kada „crna“ dimenzija nadvlada onu „lijepu“, to znači da će se događaji opisani u Pavlovoj poslanici, kao i oni iz Ivanova *Otkrivenja* i drugih apokaliptičkih tekstova, početi ostvarivati. Prema tomu pogledu, Crkva je duhovna bojišnica antikrista i *katechona*. O tome sukobu možda ovisi kada će se odvitii kraj, ali ne i kako će se odvitii, jer rasplet zaključuje treći akter – Krist – a epilog nam je unaprijed poznat. Kao što je ustanovio Robert Spaemann, svjesni smo da svijet završava paralelno s velikim otpadom od vjere, ali ne znamo hoće li se to dogoditi u neposrednoj budućnosti ili će Bog dopustiti još jedan procvat vjere na Zapadu. I ovdje dolazi do korisne, praktične primjene Tikonijeve hipoteze, čak i uzmemo li je uvjetno. Naime, ono što u „eshatološkoj drami“ nije poznato, to jest pitanje kada će se ona dovršiti, u određenoj mjeri moglo ovisiti o svakome vjerniku. Drugim riječima, o vjeri svakoga kršćanina. Kao što *Talmud* naučava o tajanstvenih „36 pravednika“ u svakome naraštaju koji, nepoznati svijetu i jedni drugima, svojim postojanjem spašavaju svemir od propasti, tako bi i među vjernicima mogla postojati kritična masa, *katechon*, koja Crkvu čuva od antikristove prevlasti.

Pozivajući se na Augustina, Benedikt XVI. 2009. je godine – referirajući se na Tikonija – istaknuo kako je „Crkva u Kristovim rukama“ i „ostaje njegovo Tijelo, tvoreći s Njim jedno“. Kada bismo Tikonijevu misao željeli učiniti pravovjernom, na njegovu bismo tezu morali primijeniti Ivanovu napomenu o onima koji su „od nas izašli, ali nisu bili od nas“, no u obliku inverzije – nisu izašli od nas, ali nisu niti bili od nas; ostali su kao lažna crkva unutar one prave, želeći je obmanuti iako supstancijalno nikada nisu bili njezinim dijelom. Tada se Benediktov ispravak Tikonija ne bi niti odnosio na „crni“ dio Crkve, koji se od onoga „lijepog“ neće moći razlučiti do samoga kraja, već samo na istinsku Crkvu.

U tome smislu, „lijepu“ Crkvu moglo bi se definirati kao Crkvu kontinuiteta, a „crnu“ Crkvu kao Crkvu diskontinuiteta s Kristovim naukom. Ako se antikristova paradigma može svesti na relativizaciju odnosa Bog-čovjek – budući da je „čovjek grijeha“ predodređen „sjesti u Božji hram pokazujući sebe kao da je Bog“ – tada je očitije nego ikada kako današnja Crkva treba izbjeći prilagođavanje normama duha vremena koji čovjeka pretvara u „*homo deusa*“, koji želi nadići sve ljudske zadanosti i postati besmrtnim bićem sposobnim stvarati život u laboratorijskim uvjetima i ubijati nerođenu djecu u majčinim utrobama. Crkva neće prihvatiti kulturu koja postavlja čovjeka na Božji položaj, no učini li kakve kompromise s njom, može se kompromitirati na razini višoj od dnevno-političke. Sve to – Agamben naglašava – donekle ovisi o nama samima; mi živimo u „povijesnoj drami (...) koja se odigrava u svakome trenutku (...) i u kojoj je sudbina čovječanstva, spasenje ili pad svih ljudskih bića, uvijek na kocki“.

Svaki vjernik za sebe može odlučiti kako će se ponijeti u permanentnoj apokalipsi, koja je – pozovimo se ponovno na Agambena – „ne samo budući događaj koji, kao takav, mora biti odvojen od sadašnjosti i zbijen u posljednje dane“, nego ujedno i „nešto što *ovdje* i *sada* mora određivati ponašanje svakoga kršćanina“. U svojoj noveli *Teolozii*, Jorge Luis Borges piše o jednoj heretičkoj sekci koja inzistira na hotimičnu činjenju što više grijeha kako bi ubrzala eshaton. Unatoč Sudnjemu danu kao najutješnijoj perspektivi konca svijeta, dužnost vjernika ipak je činiti suprotno.

*Članak je dio niza "["Kršćanski kontekst zapadne kulture"](#)", a objavljen je u sklopu projekta poticanja kvalitetnog novinarstva Agencije za elektroničke medije. Dozvoljeno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i imena Autora.

Objavljeno: 31. prosinca 2020.

- Oznake:
- [#Kršćanski kontekst zapadne kulture](#)
- [#MatijaŠtahan](#)

0 komentara

Sortiranje po:

Dodajte komentar...

Facebookov dodatak za komentare

MISNA ČITANJE

SV. HILDEGARDA I HRANA KAO LIJEK

- recepti i savjeti o zdravoj prehrani
- korisna i štetna svojstva namirnica
- „kuhinjski otrovi“
- o začinskomu bilju, primjeni i uzgoju
- i još mnogo više na više od 350 stranica

više na [verbum.hr](#)

Učlani se u Klub prijatelja portala Bitno.net i podrži naš rad!

— KLIKNI I DOZNAJ VIŠE! —

VIŠE S WEBA

